ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Ermatova Mehriniso Bekmuradovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Surxondaryo kampusi o‘qituvchisi,

Normamatova Anora Xayrullayevna,

Jummayeva Pokiza Zafarovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Surxondaryo kampusi 1-kurs maktabgacha

ta’lim yo‘nalishi talabalari

E-mail: ermatovamehriniso948@gmail.com

“MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA TA’LIM BERISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV”

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetensiyaviy yondashuvning mazmuni, ahamiyati va pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, maktabgacha ta’lim jarayonida bolalarda asosiy tayanch kompetensiyalarni shakllantirish, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy faoliyati va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Kompetensiyaviy yondashuv orqali bolalarda bilim, ko‘nikma va malakalarni hayotiy vaziyatlarda qo‘llash qobiliyatini rivojlantirish muhim omil ekanligi asoslab berilgan. Maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kompetensiyaviy yondashuvni samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari ham ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, bolalar rivojlanishi, pedagogik jarayon, ijodiy faoliyat, tayanch kompetensiyalar.

Аннотация: В данной статье рассматривается содержание, значение и педагогические возможности компетентностного подхода в обучении детей дошкольного возраста. Особое внимание уделяется формированию базовых компетенций у детей, развитию их самостоятельного мышления, творческой активности и социальной адаптации в процессе дошкольного образования. Обоснована важность применения компетентностного подхода для развития способности детей применять знания, умения и навыки в жизненных ситуациях. Также в статье раскрываются педагогические условия эффективной организации компетентностного подхода в дошкольных образовательных организациях.

Ключевые слова: дошкольное образование, компетентностный подход, развитие детей, педагогический процесс, творческая деятельность, базовые компетенции.

Abstract: This article discusses the content, importance, and pedagogical possibilities of the competency-based approach in teaching preschool children. Special attention is given to the formation of key competencies in children, the development of their independent thinking,

creative activity, and social adaptation in the process of preschool education. The article substantiates the importance of using a competency-based approach to develop children's ability to apply knowledge, skills, and abilities in real-life situations. It also highlights the pedagogical conditions for the effective implementation of the competency-based approach in preschool educational institutions.

Keywords: preschool education, competency-based approach, child development, pedagogical process, creative activity, key competencies.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ta’lim jarayonining mazmuni va sifatini yangi bosqichga olib chiqishni talab etmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tizimida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash, ularning mustaqil fikrlashini, ijodiy qobiliyatlarini hamda ijtimoiy faolligini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu jihatdan ta’lim jarayoniga zamonaviy pedagogik yondashuvlarni, xususan kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Kompetensiyaviy yondashuv ta’lim oluvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni shakllantirish, balki ularni amaliy faoliyatda qo‘llay olish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Maktabgacha yosh davri shaxs rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri bo‘lib, aynan shu davrda bolalarda asosiy hayotiy ko‘nikmalar, ijtimoiy munosabatlar, muloqot madaniyati hamda mustaqil faoliyatga bo‘lgan qiziqish shakllanadi. Shuning uchun ham maktabgacha ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim berish bolalarning keyingi bosqichdagi ta’limga tayyorgarligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kompetensiyaviy yondashuvni qo‘llash orqali bolalarda muammoli vaziyatlarni hal qilish, mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy fikrlash va jamoada ishlash kabi muhim kompetensiyalar shakllantiriladi. Bu esa bolalarning shaxs sifatida rivojlanishiga, ularning intellektual va ijtimoiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili:

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetensiyaviy yondashuvni o‘rganish va tahlil qilish jarayonida bir qator mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Pedagogika sohasida olib borilgan tadqiqotlarda kompetensiyaviy yondashuv ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan muhim pedagogik konsepsiya sifatida talqin etiladi.

O‘zbek pedagog olimlari tomonidan maktabgacha ta’lim tizimida bolalarni har tomonlama rivojlantirish masalalari keng o‘rganilgan. Jumladan, pedagog olima N. M. Kayumova o‘z tadqiqotlarida maktabgacha ta’lim jarayonini tashkil etish, bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyatini alohida ta’kidlaydi. Shuningdek, Sh. N. Xaydarova va S. B. Sanayeva tomonidan yaratilgan ilmiy ishlarda maktabgacha ta’lim-tarbiyani tashkil etish metodikasi, bolalar faoliyatini rivojlantirish hamda ta’lim jarayonini samarali tashkil etish masalalari keng yoritilgan.

Xorijiy pedagog olimlar ham kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslarini ishlab chiqishda muhim hissa qo‘shganlar. Jumladan, J. Delors ta’limning asosiy tamoyillarini “bilishni o‘rganish, ishlashni o‘rganish, birgalikda yashashni o‘rganish va bo‘lishni o‘rganish” kabi to‘rtta ustun orqali izohlab, kompetensiyaviy yondashuvning mohiyatini ochib bergan. Shuningdek, A.

V. Xutorskoy kompetensiya tushunchasini shaxsning bilim, ko‘nikma va tajribalarini muayyan faoliyat jarayonida qo‘llash qobiliyati sifatida izohlaydi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalarda kompetensiyaviy yondashuv bolalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish hamda ularni hayotiy faoliyatga tayyorlashning samarali vositasi sifatida e’tirof etiladi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bolalarning kognitiv, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirish ta’lim jarayonining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Shunday qilib, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, kompetensiyaviy yondashuv maktabgacha ta’lim jarayonini takomillashtirish, bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash va ularni keyingi ta’lim bosqichlariga samarali tayyorlashda muhim pedagogik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Asosiy qism

Maktabgacha ta’lim tizimi uzluksiz ta’limning muhim bo‘g‘ini hisoblanib, bolalarning intellektual, jismoniy, ijtimoiy hamda ma’naviy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida bolalarni faqat bilim bilan qurollantirish emas, balki ularni hayotiy vaziyatlarda mustaqil faoliyat yurita oladigan, muammolarni hal qila oladigan shaxs sifatida shakllantirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois maktabgacha ta’limda kompetensiyaviy yondashuvni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Kompetensiyaviy yondashuv – bu ta’lim jarayonini bolalarda muayyan kompetensiyalarni shakllantirishga yo‘naltiradigan pedagogik yondashuvdir. Kompetensiya tushunchasi bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlarning uyg‘unlashuvi bo‘lib, ularning real hayotiy vaziyatlarda samarali qo‘llanilishida namoyon bo‘ladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni o‘yin faoliyati, muloqot, ijodiy mashg‘ulotlar hamda turli didaktik usullar orqali amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida bolalarda bir qator tayanch kompetensiyalar shakllantiriladi. Jumladan, kommunikativ kompetensiya bolalarning o‘z fikrini erkin ifoda etishi, tengdoshlari va kattalar bilan muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ijtimoiy kompetensiya esa bolalarda jamoada ishlash, o‘zaro hurmat va hamkorlik munosabatlarini shakllantiradi. Kognitiv kompetensiya orqali bolalarda atrof-muhitni anglash, kuzatish, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyatlari rivojlanadi.

Kompetensiyaviy yondashuvni maktabgacha ta’lim jarayoniga samarali joriy etishda pedagogning roli alohida ahamiyatga ega. Tarbiyachi bolalar faoliyatini to‘g‘ri tashkil etishi, ularning qiziqish va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta’lim jarayonini rejalashtirishi zarur. Shuningdek, interfaol metodlar, o‘yin texnologiyalari, muammoli vaziyatlar yaratish kabi pedagogik usullar bolalarda mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishda rivojlantiruvchi ta’lim muhiti yaratish muhimdir. Rivojlantiruvchi muhit bolalarning qiziqishini qo‘llab-quvvatlaydi, ularni izlanishga undaydi va mustaqil faoliyat yuritish imkoniyatini beradi. Bunday muhitda bolalar turli faoliyat turlari orqali bilim va tajribaga ega bo‘lib, o‘z kompetensiyalarini shakllantirib boradilar.

Demak, kompetensiyaviy yondashuv maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladigan muhim pedagogik yondashuv bo‘lib, u ta’lim

jarayonining samaradorligini oshirishga va bolalarning keyingi ta’lim bosqichlariga muvaffaqiyatli tayyorlanishiga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetensiyaviy yondashuvni qo‘llash ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv bolalarda nafaqat bilim, balki ularni amaliy faoliyatda qo‘llay olish ko‘nikmalarini ham shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada bolalarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, muloqot qilish hamda ijodiy faoliyat ko‘rsatish qobiliyatlari rivojlanadi.

Maktabgacha ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarning shaxsiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishini ta’minlashga yordam beradi. Shuningdek, ta’lim jarayonida interfaol metodlar, o‘yin texnologiyalari va rivojlantiruvchi muhitdan foydalanish bolalarda tayanch kompetensiyalarni samarali shakllantirish imkonini beradi.

Shu bois maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kompetensiyaviy yondashuvni keng joriy etish, pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish hamda bolalarning qiziqish va ehtiyojlariga mos ta’lim muhitini yaratish muhim hisoblanadi. Bu esa bolalarning keyingi ta’lim bosqichlariga muvaffaqiyatli tayyorlanishiga hamda ularning har tomonlama barkamol shaxs bo‘lib voyaga yetishiga xizmat qiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari.

2.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining maktabgacha ta’lim sohasiga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlari.

3.O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2018.

4.Kayumova N.M. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.

5.Sanayeva S.B., Xaydarova Sh.N. Maktabgacha ta’lim-tarbiyani tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2023.

6.Hasanboyeva O., To‘raqulova X. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.

7.Delors J. Learning: The Treasure Within. – UNESCO, Paris, 1996.

8.Xutorskoy A.V. Kompetentnostniy podxod v obrazovanii. – Moskva, 2003.

9.Zimnyaya I.A. Klyuchevye kompetensii kak rezultat sovremennogo obrazovaniya. – Moskva, 2004.

10.Tursunova M. Maktabgacha ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2020.